

REDACTIA

nr. 200

ABONAMENTUL

pentru Austro Ungaria:
pe un an . . . 20 cor.
pe 1/2 an . . . 10 "
pe 1/4 an . . . 5 "
pe o luna . . . 2 "

pentru România și străinătate
pe un an 40 franci.

Abonamentul nu se înapoiază.

ADMINISTRAȚIA

Arad, Doak Forencz-utosa nr. 20

INSERTIUNILE:

de un șir garmond: prima
dată 14 bani; a doua oară
12 bani; a treia oară 8 b
de fiecare publicațiune.

Atât abonamentele, cât și
insertiunile sunt a se plăti
înainte în Arad.

Telefon pentru oraș și comitat 502

Scrisori nefrancate nu se primesc

TRIBUNA POPORULUI

Anul VII.

Număr de Duminică

Nr. 43

Kossuthiștii împotriva Românilor.

Lupta pe care o duc kossuthiștii în Dietă are ascuțitul îndreptat împotriva noastră, a Românilor mai ales, și împotriva celorlalte neamuri din Țeara Ungurească.

De ce se năpustesc adică ei cu atâtă înverșunare împotriva lui Tisza? Pentru-că acesta vrea să facă rinduială în țeară: să se pornească asentările, ca astfel feciorii noștri cari au slujit trei ani în oștire, cel puțin de sfintele sărbători să scape, să fie la vatra părintească, unde părinți, surori și frați îi așteaptă lacrimând.

Kossuthiștii n'ar voi să dea însă Maieștii Sale cătane, până ce M. Sa nu li-o da Ungurilor câte și mai câte, tot lucruri cari ar fi înspre slăbirea celorlalte neamuri. Dacă li-ar da ce de altă vreme cer: limba de comandă ungurească și i-ar lăsa ca pe viitor și regimentele să fie alcătuite așa fel, ca Român cu Român să nu fie la un loc, ci chiar cei din același sat să fie împărșiți pe la tot felul de regimente ungurești, ca să-și uite limba, să n'aibă bietul recrut cu cine vorbi despre ai ei d'acasă, mai răcorindu-și dorul, ci să fie siliți a învăța ungurește, a sta de parte, în orașe ungurești, unde părinții și frații ani de zile nu-l pot vedea, — o, atunci kossuthiștii haini la suflet, ar vota și sporirea recruților și milioane...

Și-l mai dușmănesc grozav pe Tisza, pentru-că acesta după-ce a primit cărma țării, a venit în Dietă și a recunoscut că în Țeara Ungurească și celelalte neamuri au drepturi, că el vrea să cins-tească drepturile acele înscrise în lege. Îndeosebi ține să spună, că sub dînsul bisericile și școlile n'au maghiare nu vor fi prigonite, ci din contra: va ajuta pe Români, Sârbi, Sași, Slovaci și Ruteni a-și susține școlile, a le spori și a le duce la înflorire.

Ei bine: de când întâiul-ministru Tisza a spus toate acestea, d'atunci kossuthiștii l'ar prăpădi în ori-ce clipă. Auzi îndrăzneală: să le spuie naționalităților că au drepturi în țeara asta! Și să le făgăduiești ocrotirea pe calea legii și ajutor bănesc pentru a-și întări așezămintele de învățătură?... Dar asta în ochii kossuthiștilor este cel mai negru păcat ce poate săvârși un Ungur fruntaș. Ear din partea unui cărmuitor al țării este nici mai mult nici mai puțin decât — vînzare de neam!

Pentru-că ce votesc kossuthiștii? O mărturisesc toți fără rușine: să se șteargă și legea dela 1868, care ne dă drept ca peste bisericile și școlile noastre noi să fim stăpâni, și în țeara întregă să nu mai fie decât școli ungurești, în cât până și Tatăl nostru și Mărturisirea Credinței și cele Zece porunci să le zicem — ungurește!... Pe slovacul Veselovsky, deputatul, erau să-l scoată Marți din Dietă, pentru-că pe când vorbea Dr. Aurel Vlad, a strigat și el că »nu vom lăsa să ni se răpească drepturile limbei noastre!«

Și mai sunt supărați kossuthiștii pe stăpânirea de acum pentru-că Tisza n'a

venit să spună că va face și o lege nouă, privitoare la alegeri, după pofta lor. O lege prin care nouă, Românilor, să ni se răpească până și puținele drepturi ce avem, căci Kossuth Ferencz a îndrăznit să ceară ca drepturi să se dela numai acelor Români, cari știu vorbi și scrie ungurește, deși pe când fusese la Beiuș, să-l prostească pe Românii a ține cu partidul său, își bătea pieptul că iubește pe toți fiii patriei d'opotrivă, că nu face deosebire între Ungur și Român, între bogat și sărac. . .

Viclenii mai mari nu sunt însă de cât kossuthiștii. Când umblă pe la sate, printre Români, jură că vor frăție și dreptate, în Dietă însă, unde se fac legile, cine-i mai vajnic pornit împotriva noastră de cât Kossuth? . . . Cine, dacă nu kossuthistul ovreiu Szatmári Moritz, ales la Margitta și cu voturi românești, striga Marți mai tare în Dietă asupra Românilor?! . . .

Eată cine-s kossuthiștii. D'aceia, fraților Români, fiți cu luare aminte și vă păziți de kossuthiști ca de rele. Azi mâne ei ear vor cutreera satele române, ear vor cere voturile Românilor, îndeosebi prin Bihor. Cine-i Român adevărat însă și i-a luminat Dumnezeu mintea, să nu mai dea creșmânt vorbelor ademenitoare... E cu puțință ca în Iarna asta ori la primăvară, să se facă alegeri. Păcătos și bătut de Dumnezeu va fi Românul care să mai dea atunci votul kossuthiștilor, ci frate la frate, Român la Român să întindă mâna, căci strînși la un loc, nu-l putere care să învingă asupra noastră.

Russu Șirianu.

Ceartă între kossuthiști. Ceea-ce era de prevăzut, s'a întâmplat: între kossuthiștii, cari au pus la cale obstrucția și de un an de zile au împiedecat mersul pașnic al lucrurilor, a isbucnit cearta. Bărbații mai serioși ai partidului, în frunte cu Kossuth și Polonyi au înțeles că obstrucția numai pagube aduce țării, și au declarat că sunt gata să voteze guvernului indemnitatea, adecă să-l imputerniciască să strângă dările. O seamă de înși însă, în rindul întâi gălăgiosul Barabás, nu vreau să cedeze, căci știu că dacă va fi pace în țeară ei nu vor mai număra nimic. De aici supărarea lor, că fruntașii partidului vreau împăcarea. — Liniștea însă va reveni ori cât s'ar căzni flecării de Barabás, Lengyel și soții.

Marile puteri și Turcia
In cercurile diplomatice se svonește că Austro-Ungaria și Rusia au adresat Turciei un ultimatum, provocându-o să introducă reformele promise. In caz contrar o amenință cu război.

Guvernul italian, în urma sinuciderii ministrului Rossano a ajuns într-o poziție foarte grea. Ministrul-președinte Giolitti a cerut în urma acestei situații, audiență dela rege, care l'a și primit în audiență și l'a asigurat de încrederea sa. Crița ministerială, care era să isbucnească, s'a aplanat dară încă înainte de isbucnire.

VORBIREA LUI DR. AUREL VLAD

rostită în ședința dela 10 Noemvrie n. a Dietei din Budapesta.

Onorată dietă! (S'auzim, s'auzim!) După vorbirea de program a d-lui ministru-președinte și vorbirea sa întregitoare de ieri, nu mă aflu în poziția de-a putea vota încredere. (Aprobări în stânga și stânga extremă.) În butul acestei neîncredere, care isvorește din două motive: unul obiectiv și unul personal, nu sunt de părerea celor, cari în situația actuală țin de îndreptățită folosirea mijloacelor parlamentare extraordinare. Din principiu sunt dușman al obstrucției, dar o țin de păgubitoare mai ales în situația de azi, când cei cari o fac pot primejdui toate, absolut toate, fără să poată câștiga mai multe. (Mișcare și contrazicere în stânga.) Vom vedea-o.

Endrey Gy.: Pagubă că ministri nu pot asculta discursul acesta încurajator.

Dr. Vlad: Eu nu spriginesc guvernul. (Sgomot.)

Endrey: Unde sunt ministri?

Rákosi Viktor: A abzis cabinetul?

Gabányi: Har domnului.

Președintele: Mă rog, vor sosi numai decăt.

Dr. Vlad: Când vedem primejdia de care e amenințat parlamentarismul, după părerea mea e neapărat de lipsă o fundamentală și radicală schimbare de sistem, o schimbare de sistem, care să-i facă țării cu puțință de-ași manifesta cu prilejul alegerilor voința adevărată. (Aprobări în stânga și stânga extremă.) Asta, on. dietă, se poate ajunge numai pe calea introducerii unei reforme parlamentare, care să-i asigure țării votul universal și secret. Mă mir că tocmai partidul guvernamental nu se poate împrietini cu idea asta și-și motivează înstrăinarea prin teama ce i-o inspiră naționalitățile, când lucru știut e că majoritatea deputaților guvernamentali vin din cercurile locuite de naționalități (Așa-i! în stânga.) Asta e recunoștința liberalilor, că tocmai pe acela îi țin nevrednic de votul universal, cari îi furnizează parlamentului. (Adevărat! Așa-i! în stânga extremă.) Conced, on. dietă, că și naționalitățile poartă în privința asta vină, întru cât și ele, parte prin ținuta lor pasivă, parte prin o activă conlucrare au contribuit ca guvernul să ajungă în cercurile acele la majoritate. Ne vom îngriji însă ca starea asta de lucruri să se schimbe și ne vom sili a câștiga încrederea guvernului trântind candidații lui, — dacă n'am putut s'o câștigăm oblindu-le calea în parlament.

Atât din pressă, cât și din declarațiile singuraticilor bărbați politici reiese că în adevăr teama de naționalitățile țării împiedecă guvernul să lărgiască dreptul electoral. Refese asta între altele și din raportul comisiei parlamentare esmise să facă investigație în chestia încercărilor de mituire ale lui Szapáry, care, în fața socialiștilor, a motivat denegarea votului universal, a dreptului de adunare și asociare liberă cu teama de naționalități. Așadar teama de naționalități îl reține pe guvern dela codificarea dreptului de adunare și asociare și lărgirea dreptului electoral. Așa se pare că în trecut partidul liberal a voit să-și manifeste iubirea pentru naționalități, denegându-le codificarea acestor legi, și făcând totodată, ca nici Maghiarii înșiși să nu dispună de această codificare. Așa am ajuns acolo, în cât pe seama noastră nu este drept de asociare. Mai dăunăzî numai a fost oprită adunarea poporală a radicalilor sârbi, pe ce basă nu știu. (O voce: pe bază pretorială!) Nu pe baza de ordin pretorial, căci există ordin ministerial, care face cu puțință ca drepturile constituționale ale unei părți însemnate a cetățenilor să poată fi fără genă confiscate. Eu cred că într'un stat constituțional și

parlamentar garantarea dreptului de adunare și asociare e un punct cardinal. Cu toate acestea, în vorbirea de program a d-lui ministru-președinte despre aceasta nici pomenire nu se face. Se pare că această chestie n'a copt încă de-ajuns spre a putea fi codificată amăsura ideilor liberale. Noi însă nu vom odihni până nu vom avea legi, cari să ne acorde și garanteze aceste drepturi. Cu mine s'a întâmplat că pretorele n'a voit să-mi permită să țin în o comună vorbirea de program în același zi cu candidatul liberal. A trebuit să închei cu pretorele o tranșacție, să-mi permită a ținea vorbirea de program în altă comună. Dacă între astfel de împrejurări omul e nemulțumit și îndrăznește să dea expresie nemulțumirii sale, îndată îl apăsătoarează că agită. (Așa-i! Adevărat! în stânga.) Noi nu agitam nici în contra Maghiarilor, nici în contra unității statului, ci numai în contra abuzurilor organelor administrative. (Aprobări vii în stânga.) Bine știm că noi în patria asta trebuie să trăim, că pentru mărirea și viitorul acestei patrii trebuie să luptăm și ținem de adevărate cuvintele poetului, că aici trebuie să trăim și să murim. (Aprobări în stânga și stânga extremă.) Da, aici trebuie să trăim și să murim, dar tocmai d'aceia putem aștepta cu tot dreptul, ca drepturile să ni-se respecte, și când îndrăsnim a ne manifesta vederile, să nu ne prigonească. (Aprobări în stânga.)

Di ministru președinte a făcut privitor la chestia naționalităților câte-va declarații însemnate, în sinceritatea cărora nu voi să mă îndoiesc, dar cari nu-mi ofer destulă bază, ca să pot crede în realizarea lor. Am auzit noi promisiuni și mai frumoase, dar când a venit timpul realizării, nu s'a făcut nimic. Imi iau voia a cita aceste declarații și a le comenta apoi conform adevăratei lor valori. (S'auzim! S'auzim!) „De o mie de ani trăesc pacinic în țara asta alături de maghiari straturî largi de cetățeni nemaghiari, cari au naționalitate proprie și individualitate etnografică proprie. Aceasta a fost respectată de părinții noștri în trecut, și e datorința noastră de onoare s'o respectăm și pe viitor, și eu cred că rămânem credincioși calităților mai individuale ale națiunii maghiare și servim totodată interesele bineînțelese ale națiunii maghiare, dacă ținuta noastră față de naționalități și pe viitor va fi normată de respectarea legilor și sentimente frățești isvorite dintr'o adevărată simpatie“.

Kaas Ivor: Aceste a fost zise la adresa alegătorilor dela Ugra.

Dr. Vlad: Așadar și pe viitor! Am arătat cum în trecut guvernele liberale prin aceea și-au manifestat iubirea frățiască. că ni-au confiscat școlile și drepturile de întrunire și de asociare; ear dacă și pe viitor ne pun aceasta în vedere, declarăm că nu vom primi-o în pace. (Sgomot.) Imi iau voia a-mi expune cu toată sinceritatea vederile în chestia naționalităților; cred că nimănui nu-i va fi spre pagubă, dacă va cunoaște punctul nostru de vedere. (S'auzim! S'auzim!). Cu lipsă de sinceritate nu mă va putea învinui nimeni; le voi espune sincer, cum cu tot dreptul se poate aștepta dela mine. Noi nu luptăm nici în contra unității teritoriale, nici în contra unității politice a statului maghiar. (Aprobări în stânga extremă.)

Rigó F.: Atâta ar mai lipsi. (S'auzim S'auzim!).

Dr. Vlad: Dar cu tot respectul putem aștepta și noi dela acest stat, ca pe lângă respectarea limbii noastre materne să ne putem desvolta economic și culturalicește. (Aprobări în stânga.) Iată ce așteptăm noi dela stat; în schimbul ăstora

suntem gata să dăm statului tot ce cere. (Aprobări în stânga). Față cu acest curent încercă să se valideze alt curent, mai ales în opinia publică maghiară, un curent, care în rîndul întii e nutrit de cei cari, așa se vede, au chemarea să se mîndrească cu patriotismul lor, ca astfel să dovedească cât de indispensabil sunt ei, cari așa zicînd trăesc din aceea, că nutresc neunierea dintre maghiari și naționalități, voind să arete, cât de indispensabil sunt ei. (Așa-i! la partidul popular).

Vész Jozsef: Aceștia's mișcîi de ovrei, nu? Spune-o pe față! (Sgomot în stînga).

Dr. Vlad: Ovrei sau renegați, tot una-i!

Rakovszky: Asta trebuia spusă lui Hartenstein.

Vész: Pofteste! Dl. Rakovszky va avea un soț demn de conversație.

Rakovszky: Eu nu i-am sărutat mîna!

Vész: Nici eu!

Dr. Vlad: Numai de curînd, în legătură cu modesta mea persoană au apărut în presă deosebite comunicări. Cîte-va foi au scris, că în comitatul Hunedoarei se pregătește revoluție, că Românii vor să pună la cale un nou 48, că Vlad îi așită, că umblă din sat în sat și nutrește spiritul revoluționar, conjurația. În toate spiriturile aceste nu-i un simbur de adevăr. Că nu sunt adevărate a dovedit-o însuși vice-comitele comitatului Hunedoara, când, — interpelat în congregația comitatensă — a declarat că un singur cuvînt nu-i adevărat.

Veszelszky: Tot așa fac în Neutra, Trencin și pretutinden în ținuturile de nord. (Sgomot).

Dr. Vlad: Pe vremea lui Bánffy exista în ministeriul de interne o secție a naționalităților, a cărei menire n'a fost într-acea controlarea mișcărilor naționalităților, cât mai ales să joace rolul de agenți provocatori. Atunci au faurit aici sus un fel de revoluție numai ca să ne ponegriască în fața străinătății și a opiniei publice maghiare. (Mișcare și sgomot în dreapta).

Nagy Mihály: Asta nu-i adevărat!

Dr. Vlad: și prin asta să motiveze măsurile excepționale luate împotriva noastră. — Și de ce le-au făcut toate aceste? Le-au făcut ca să înducă opinia publică maghiară în eroare, făcîndu-i pe toți să creadă că cei cari mai sunt români, cari nu vor să se faca renegați, sunt trădători de patrie și gravitează în afară. Dar în cătrău ar și gravita? Nu zic, ce ne privește pe noi Românii, acuza asta, eventual, se poate bucura de oareș-care verosimilitate, căci România e aproape, dar în cătrău gravitează sașii, în cătrău slovacii? Aceste sunt apucături, cari nu se pot în destul de aspru osîndi; aceste urmăresc numai scopul, ca să clătine credința în patriotismul nostru și să pregătiască terenul pentru o politică, care are de țință stîrpirea desăvîrșită a naționalităților.

Veszelszky: Asta o țintesc, dar nu vor ajunge-o!

Dr. Vlad: Baronului Bánffy, silit să demisioneze din presidenția ministeriului, așa se vede, i-a rămas vreme destulă, ca să se poată îndeletnici și cu încercări politice de stil. Bánffy în aceste încercări de stil a declarat pe față, că el sub politica națională, respective sub clădirea statului național-maghiar înțelege contopirea tuturor în națiunea maghiară, a înțeles datorința obștească d'a deveni nu numai cetățean credincios, ci și maghiar după limbă! (Aprobări în dreapta și stînga).

Gajári Géza: Asta ar fi corect! Asta ar fi de dorit!

Veszelszky: Asta o cere idea statului național-maghiar!

Dr. Vlad: Înființarea acestui stat național-maghiar, acestui stat de rasă, ar provoca o luptă crâncenă între maghiarime și toate naționalitățile.

Veszelszky: Ar primejdui pacea țării! (Mișcare și protestări. Sgomot. Președintele clopoștește de repețite-ori. Sgomot și mișcare continuă)

Președintele clopoștește: Mă rog de liniște! (Strigăte în dreapta: Sunt patrioți foarte buni! Sgomot continuu).

Dr. Vlad: Ne iubim patria, luptăm pentru mărirea și pacea ei.

Nagy: Dar pentru aceea nu voiți să vorbiți ungurește! Spune că e vorba de patria maghiară!

Pap Zoltán: Ei iubesc patria comună! (Sgomot. Președintele clopoștește). Vor să iubească patria comună! Pe cei de dincolo (dreapta) îi doare că nu vorbește de monarhie!

Președintele clopoștește: Mă rog de liniște!

Rákosi Viktor: Patria maghiară o avem în armata comună! (Sgomot neînțecat).

Președintele clopoștește: Mă rog de liniște, on. d-ni deputați! Vă rog nu conturbați pe oratori neîntrerupt.

Rakovszky: Emblema comună e bună, nu?

Zboray Miklós: Pentru ei a fost bună și emblema comună; le va fi bună și dacă o vor retrage.

Vész: Ei, barem de ar revoca-o!

Președintele: Mă rog de liniște!

Dr. Vlad: Mai e și o altă mișcare pusă la cale de anumiți bărbați, cari cer ca toate școlile populare să se statifice și ca limba de propunere să fie exclusiv cea maghiară. Eu cred că promovarea culturii e datorința nu numai a statului, dar datorința tuturor. (Sgomot continuu) Dar, on. Dietă, dacă ar învinge curentul acela unilateral, învingerea asta ar însemna învingerea curentului care cere maghiarizarea cu ori-ce mijloace. E asta un curent foarte primejdios (Mișcare), căci înstrăinează cetățenii ne-maghiari de stat.

Endrey: Croații nu s'au resgîndit mult, ci au făcut-o.

Dr. Vlad: St. condeputat Kossuth a călătorit și prin străinătate și ar trebui să aibă deci vederi mai largi, dar tocmai el și-a ridicat cuvîntul în interesul acestui curent, când ar trebui să știe, că §-ul 17 din art. de lege XLIV din 1868... (O voce în stînga extremă: Asta-i necazul!)

Dr. Vlad: Necaz pentru cei ce nu vor ca să trăim, dar pentru cei cari vor să susțină pacea între deosebitele naționalități cari locuiesc țara asta... (Sgomot) ... pentru acela nu-i necaz!

Szarmari Mór: Imprieteniți-vă cu idea de stat maghiar, și nu-l tradați! (Așa-i Adevărat! în stînga extremă).

Dr. Vlad: Când am tradat noi statul? (Sgomot mare).

Dr. Vlad: (continuând): — §-ul 17 din legea naționalităților zice; „Succesele instrucțiunii publice fiind din punctul de vedere al culturii și bunăstării obștești, și al statului scop suprem, e acesta îndatorit a se îngriji după putință, ca cetățenii de ori-ce naționalitate cari locuiesc în mase compacte să se poată educa în apropierea ținutului lor în limba maternă până atunci, când începe instrucțiunea academică“. Legea asta nu numai confesiunilor le dă dreptul să susțină școli, ci spune apriat, că e datorința statului a se îngriji ca cetățenii de limbă ne-maghiară să-și poată primi educația în limba maternă. Dar statul nu numai că n'a făcut-o, ci a împiedecat chiar și confesiunile, ca pe terenul instrucțiunii publice să ia măsurile de lipsă. E d'un osebit interes, din acest punct de vedere, vorbirea lui Deák Ferencz ținută la 1871, în care spune, că dispozițiile acestor legi trebuie executate, pentru-că asta o cer motive pedagogice, și pe terenul școlastic în rîndul întii trebuie luate în considerare motivele pedagogice și nu cele politice.

A mai spus Deák Ferencz, că e datorința directă a statului de-a se îngriji de asta, pentru-că în altă limbă, afară de cea maternă, cunoștințele nici nu se pot însuși. Dacă cine-va dintre st. mei condeputați ar dori să se convingă despre stările de azi, poftescă cu mine în comitatul Hunedoarei și se va convinge că băieții eșii din acele școli de stat, la cari limba de propunere e exclusiv cea maghiară și ai căror învățători nu cunosc altă limbă, când ese, tocmai atîta știu, cât au știut când au intrat în școala. (Contraziceri în stînga extremă). Eu cred onorată dietă, că nu poate fi scopul statului să pună piedeci în calea instrucțiunii publice.

Numai la o singură chestie mă voi pronunța încă pe scurt, și asta e chestia așa numiților agitatori ai naționalităților. Dacă dl. ministru-președinte vrea să valideze față de noi ideile ce le-a ventilat în discursul său, și-anume iubirea frățiască și respectarea legilor, îl asigur că nu se va găsi între noi nici unul care să agite în contra statului maghiar (Aprobări), căci noi dorim conviețuirea frățiască, dar voim să fim frați dulci și nu mașteri. Dar dacă de fapt se poate vorbi de agitatori, acela nu în rîndurile noastre trebuie căutați, ci în administrația pécatoasă, (Aprobări în stînga.), în volnicile funcționarilor, cari nu binele poporului îl vor, ci numai stoarcerea lui, cari se poartă față de el, ca cu vitele. (Mișcare). Dl. ministru-președinte pe erehul administrației ne pune în vedere reforme mari, a căror scop e statificarea administrației. Ei bine, on. dietă, nu într-aceea zăcea reul că administrația nu era statificată, căci doar cu toții știm, că ale-

gerea funcționarilor administrativi atârna aproape exclusiv de puterea comitelui-suprem, care e omul guvernului și alege tot'dauna pe cine vrea și guvernul numește pe cine îi recomandă comitele. E drept, că avem un fel de alegere, dar alegerea asta e mai mult numire. Eu dar nu în statificarea administrației, ci în ștergerea dreptului de candidare și a virilismului ved leacul potrivit, și în înființarea unor corporațiuni, cari să represinte voința adevărată a populațiunii, și nu în corporațiuni ca cele de azi, cari nu sunt de cât unelte oarbe în mîinile comitelui-suprem.

Dupa-ce însă în programul guvernului nu ved nici o garanție, ca retele aceste să se lecuască, și nici persoana, nici trecutul și nici programul d-lui ministru-președinte nu-mi ofer aceasta garanție, nu-i pot vota guvernului încredere. (Aprobări îndelungate în stînga.)

Coalitia partidelor oposiționale în Bulgaria.

— Dela corespondența noastră special. —

Sofia, 10 Noemvrie 1903.

Opoziția a ținut zilele aceste o ședință comună, la care a luat parte un număr mare de persoane, aparținătoare la diferite partide politice. La această adunare au vorbit Geșof șeful partidului național, Danef șeful partidului liberal-progresiv, zicînd, că trebuie să se unească partidele opoziționale, nu din motive egoiste, ci considerînd binele public; țara a suferit atît de mult din cauza neînțelegerilor încât ar fi o politică rea și nepatriotică a continua în modul acesta. Tot cam aceasta a spus și Geșof în vorbirea sa.

Situația va fi de cel mai mare folos pentru țară, unindu-se partidele, așa ca să formeze numai două. Crizele ministeriale erau la ordinea zilei în Bulgaria. În cei 3 ani din urmă s'au succedat toate partidele fără a avea o durată mai lungă de 4—5 luni și departe de a fi spre binele țării se mîrginea totul numai la lupte de partid și răsunare asupra opoziției.

Alegerile din urmă au dovedit, că față de partidul guvernamental, care a obținut în cameră 146 voturi, trebuie unire și înțelegere pentru să dobîndească și opoziția ceva. Coalitia a devenit o necesitate.

Duminecă 2/15 Noemvrie se va deschide Sobrania. — Fără îndoială că se va discuta chestia macedoneană și probabil ca opoziția sa se arete nemulțumită de modul cum s'a lucrat pîn-acum.

E opinie publică, că chestia Macedoniei nu se poate rezolva fără un războiu, care este sigur dacă Turcia nu va urma instrucțiunile primite.

— ra —

DIN DIETĂ.

Ședință de noapte.

— Scandal mare în Dietă. —

E vremea supremă, ca parlamentul să se disolve și făcîndu-se alegeri noi, să i-se dea țării prilej să se pronunțe, de consimte sau nu cu obstrucționistii fără suflet, cari pricinulesc atâtea pagube țării. În ședința de ieri, Joul, s'au repetat scenele scandaloase ale ședinței de noapte de sub Khuen-Héderváry. Ședința s'a terminat însă cu învingerea guvernului. A fost primită propunerea ministrului-președinte, ca în proxima ședință să se dezbata proiectul despre îndemnitare și contingentul de armată.

Până după 12 ore numai comisia de incompatibilitate a raportat, cerînd suspendarea dreptului de imu-

nitate a unei mulțimi de deputați de parte pentru vătămarea de onoare, pentru duel.

După pauză vorbește la voce de program Kaas Ivor. Combativica ministrului-președinte, într-o bîre lungă și fără conținut.

La 2 ore după-ce termină se ridică Tisza István și cere ca să pună la ordinea de zi a ședinței proiectul despre cont și să nu-și risipească vremea în cursuri fără rost.

Scenele ce au urmat după nu se pot descrie. Opoziționalii turbați de pe bănci, sbiară și stăbat mesele încât nu se poate auzi mic. Olay, cu o hîrtie în mîna a pe tribuna presidială și cere ședința secretă, care să și ordonează.

Rakovszky e primul orator. vorbit, nu impoartă, căci scopul orator vorbirilor a fost să întindă și să măture cât mai mult.

La 4 ore se ridică Lengyel tán, care a primit misia să vorbească pînă la 7 ore, avînd să-l înlocuiască atunci Gabányi. Se aprind lămpi. La 4 1/4 ore începe să vorbească verzi-uscate. Către 5 ore cere pînă la 6 minute. La 6 ore continuă bîrea și vorbește într-una pînă la 7 și 1/2, când se ridică Gabányi Mihály ca să vorbească și mai multe printrerupt de risetele colegilor săi, vorbește pînă la 7 și 1/2, când se pendă ședința pe 5 minute. După vorbește Udvardy Ferencz despre cultura corallilor și procesul Huml.

La 10 ore vorbește Papp Zoltán. Resumează pe larg istoria Ungariei. Vorbirea asta ține pînă la 12 ore, când, terminîndu-și discursul, președintele ordonează ședința deschisă.

După Bakonyi vorbește guvernamentalul Papp Géza, spunîndu-le față obstrucționistilor că s'au făcut vrednici de disprețul țării întregi.

La 3/4 vorbește din nou Lengyel, încercînd să dovediască, că trebuie suspendată ședința, de oare Tisza a cerut punerea la ordinea de zi a proiectelor pe mîne, și fi pe mîne, deja Sâmbătă, ședința nu poate continua.

În mijlocul unui sgomot asurzii se scoală Tisza, și arată, că el în ziua de Joi a făcut propunerea asta, prin care mare ziua de mîne e Vineri. Da însă opoziția va încerca și mîne să împiedece ședințele prin obstrucție, și silit să apeleze în contra acestor străbălăși la tribunalul țării.

Sgomot ne mai pomenit a urmat acestor cuvinte. Din toate părți se strigau: Disolvă parlamentul!

Tisza reflectează, cerînd din nou să înceteze cu aceste sburdălnicii clopoștești. Opoziția cere ca Tisza să se îndrume la ordine, producînd sgomot neîntrerupt.

Tisza spune atunci că opoziția nu știe ce face; ea face serviciul dumnilor declarăți ai țării. El numai dă interesul țării e pătruns, când face propunerea asta.

Își repetează propunerea, cerînd ca în proxima ședință să se dezbata contingentul de armată și îndemnitarea.

Președintele pune propunerea la vot. Primește dieta propunerea ministrului-președinte?

Dreapta se scoală. Președintele declară propunerea primită, și între sbierăturile infernale ale opoziției, închide ședința la 1 oră și 50 minute.

Mijloace de înaintare.

— Conferința populară. —
(Continuare.)

Decadența morală și materială deci pricinuesc nemulțumirea poporului. Ea îl duce în brațele dușmanilor bisericești și neamului nostru, îl duce la perzare.

E știut că omul înclină mai mult spre rău ca spre bine. La rău să duce atât de ușor! La bine trebuie dus cu sîla. Ajunge a-l face un semn și pornește spre păcat. A-l ținea însă pe calea virtuții, trebuie să-l țină legat.

Legătura aceasta impusă de rațiune, de mîntea sănătoasă, este puterea legii, a normei și a moralei societății, în care trăiește fiecare om.

E bine încă până să găsim oameni cu bună dispoziție, cu bună pornire, de a respecta această putere.

Pentru de a deștepta această dispoziție s'au format pe lângă organizațiile mari omenești cum e: statul, biserica și școala, organizații mai restrînse cu diferite scopuri: de înaintare în cultură și bunăstare materială. Astfel vedem formate diferite societăți ale singuraticilor spre scopuri folositoare obștești, cari își revarsă binefacerile lor în cercurile lor unde sunt în lucrare.

La noi Români, afară de instituttele financiare, de credit — cari relativ s'au sporit în mod îmbucurător — s'au format foarte puține societăți de-a înainta cultura și munca economică a poporului nostru. Și mai ales pătura largă a țeranului nostru, care de fapt constituie — atât ca număr, cât și ca putere — poporul român, stă departe de puținele societăți ce le avem, a căror scopuri nu-l însuflețesc și nu-l pot hotărî de a întemeia și alte societăți folositoare, ce-i trebuiesc.

De aceea nu mai este ținut să stăm în nelucrare, în îndoială și neîncredere.

Alte popoare mai harnice, mai sprintene, mai prevăzătoare, au apucat înainte pe calea aceasta. Noi trebuie să le urmăm, dacă nu voim să tragă folos din nelucrarea noastră; dacă nu voim ca ele să se întărească din slăbiciunea noastră și astfel să stăpânească să ne facă robi ai lor.

Numai cel ce știe lucra întins, numai cel-ce știe să-și ajute la timpul (său) de lipsă, numai cel-ce știe să folosească mijloacele eficace de muncă, numai cel-ce știe păstra cu chibzuială, ceea-ce a agonisit, numai cel-ce știe și voește să-și păstreze sufletul în curățenie și trupul în sănătate deplină: numai acela poate să trăească bine, mulțumit și fericit. Numai acela își împlinește chemarea ce i-a dat-o bunul Dumnezeu. Numai acela poate să dea înainte, să naibă grija zilei de mâine, să aibă viitor! Aceste adevăruri trebuie să le știe să le urmeze poporul nostru.

Aflăm atâtea pilde de lucrare în această direcție la alte popoare în cât mă aflu îndemnat a aminti vre-o câteva.

Un popor model¹⁾ este în mica Danemarcă. Poporul acesta numeră cam 2,185.000 suflete, așadară mai puțin ca noi Români din Bănat, Ardeal și părțile ungurene. El este astăzi cu drept cuvînt cel mai civilizat popor, care ne poate sluji nouă și altora de pildă, în toată privința. Țărănimea din Danemarca stă pe o treaptă culturală foarte înaintată. Starea aceasta este rezultatul așezămîntelor înțelepte, așa numitelor *universități*

poporale. Sunt școli înalte aceste unde se învață din toate ramurile științelor. Nu lipsesc nici felurile distracțiilor. La ele i-au parte câte 12 mi țărani și țerane în fiecare an, îmbogățindu-și cunoștințele. Pe lângă această școală înaltă sunt apoi foarte numeroase societăți. Conferențieri pororali: profesori, medici, avocați, studenți merg din sat în sat și țin poporului prelegeri din religione, istorie, științe naturale, agronomie și a. Conferențele se țin în casele reuniunilor, clădiri mari și frumoase făcute de popor, de care sunt în toate comunile. Mai ales studenții universitari fac minuni pe terenul deșteptării naționale ale poporului.

Ei nu-și petrec tinerii lor ani în trândăvie și în petreceri brutale, nu-și cheltuesc puterea pe lucruri de nimic ca în multe alte țări! Ei se însuflețesc și muncesc pentru înaintarea poporului lor. Așa apoi între ei și popor este o legătură intimă, o prietenie adevărată. Mișcarea aceasta culturală se face cu plan bine stabilit, dându-se poporului învățături sănătoase, spre a-l întări în vecinic senina morală a lui Christos, în credința în Dumnezeu. Poporul acesta nu știe de nemulțămire. El trăește liniștit viața lui la țară; își cultivă cuminte moșia și e pătruns de datorințele sale patriotice. El e un popor fericit!

(Va urma).

Partea economică.

Pentru cine vrea să sădească pomii.

(Urmare și fine).

Murueala aceasta e neapărată, mai ales când pomii ce sădim sunt cam mari și când îi punem primăvara.

La ce adâncime trebuie îngropat pomul? Dacă e altoit aproape de rădăcină nu trebuie nici odată să îngropăm locul altoirei în pământ, ci lăsat la câțiva centimetri afară. Dacă am îngropa locul altoirei, partea din sus ar da rădăcinii în pământ și s'ar hrăni de-a dreptul fără mijlocirea rădăcinii, pe care am altoit și n'am avea nici un folos din altoi.

E foarte rău obiceiul dacă îngropăm prea adânc pomul sădit, de frica vîntului să nu-l dea jos.

Se scrie că locul unde se unește trunchiul cu rădăcina, se chiamă gâtul pomului. Pe acesta trebuie să știm la ce adâncime să-l punem.

În pămînturile desfundate din vreme și cari au avut timp să se îndesc și bată, în pămînturile hleioase și umede, trebuie să punem gâtul pomului tocmai în fața pămîntului, așa ca să îngropăm rădăcinile cât mai puțin adânc.

În pămînturile potrivit de tari și nu prea umede, trebuie să-l îngropăm la 5—6 centimetri. În pămînturile năsipioase, ușoare și sănătoase, îl punem la 8—10 centimetri de adâncime.

În pămînturile de curînd desfundate, deci ne așezate și nebătute, îl punem cu 10 centimetri mai sus de cât am arătat mai sus pentru felurile felurii de pămînt.

Pomii așezați așa ca să nu fie apărați sau umbriți din vre-o parte, îi așezăm așa ca partea cea mai bine crescută din crengile lor să fie întoarsă în spre partea dincotro bat vînturile cele mai tari. Dacă îi punem pe-aproape de-o casă sau de un arbore mare, îi așezăm astfel ca partea cu ramuri mai slabe să fie întoarsă spre lumină și aer liber.

Cum punem pomii la locul lor? Facem în pămîntul desfundat, de cu vreme, o groapă destul de mare pentru a încăpea rădăcinile pomului în ea, dar nu mai mare de cât trebuie, însă

rădăcinile trebuie să stea întinse și așezate așa ca să stea cum stăteau la locul unde a crescut pomișorul. Țerna din fundul groapei o înțoim și mărunțim cu sapa sau cazmaua. Cine-va ține pomul la locul unde trebuie îngropat și altul așează cu mîna rădăcinile, cum trebuie să stea, apoi virim țernă printre rădăcioare, așa ca să nu rămîie loc gol. Pe urmă le acoperim cu pămînt mărunțit. Pentru pus în jurul rădăcinilor trebuie să punem de-oparte, făcînd groapa, pămîntul cel mai bun. Dacă nu avem, să luăm de unde-va din vecinătate. Gunofu bine putrezit e folositor de amestecat cu acest pămînt. Apoi aruncăm cu lopata țerna peste rădăcini și mișcăm nițel pomișorul în sus, dar delicat, ca să pătrunză bine țerna, dar fără să i-se rupă rădăcioarele. În sfîrșit apăsăm ușor cu piciorul țerna în jurul rădăcinii. Grădinar.

Nu vă scumpiți la sîmîntă.

Mulți își închipuie că grăul cel mai bun ori orzul s'au ovésul cel mai frumos trebuie să-l vînză, ca să ia parale cât mai multe; cât despre sîmîntă socot că pot arunca ori-ce codină, ori-ce amestecătură de tot felul de sîmînti.

Drept ciudă am cercetat odată niște grău țărănesc de sîmîntă și am văzut, cu groază și rușine, că în această sîmîntă de grău, în adevăr tot grăul era mai mult, dar, ce-i drept e drept, ar fi păcat să nu mărturisesc, că nu lipsea din ea nici sîcara, nici neghina, nici orzul, nici porumbul, nici măzerichea, nici firele de grău mălurat, care se făcea ca păcura, dacă îl strîngeai între degete. Unde mai puț că boabele de grău erau rar care mai mășcată, mai frumoasă, cele mai multe fiind pipernicite și urite.

Din asemenea sîmîntă, fie ea sîmîntată în ogorul cel mai bine și de mai multe ori arat, ce poate eși? Firește că n'o să iasă nici grău frumos, nici curat; ci amestecătură ai sîmîntat, amestecătură vei culege! Tăciune sau mălură și neghina ai sîmîntat? Tăciune și mălură și neghina o să culegi.

De-aceia îndemnăm pe săteni să nu se scumpească și să caute în tot-deauna, ori la ce sîmîntătură, sîmîntă bună, aleasă, curată, de soi bun. Vor plăti mai scump pentru ea, e foarte adevărat, dar vor avea și folos, neapădindu-și munca în zădar. Bine înțeles că tot odată trebuie să aibă grijă să are, din vreme, ogorul, în care vor sîmîna grăul. Arătura din vreme are de scop a îngropa sîmîntele de buruene, ca să resară și apoi la arătura de toamnă să îngroape buruenele tinere și deci să le împiedece de-a da sîmîntă. Stan.

Dela sate.

Sudrias, la 8 Nov. 1903.

Daruri pentru biserică. Dl Nicolae Păianu, cărcimar, de origine din Oloșag, un bărbat și creștin harnic, iubitor de neamul și biserica sa cea-ce dovedesc maritimosele donațiuni, ce zilnic le aduce pe altarul națiunii și al bisericii: astfel de bărbăți ca D-l Păianu, nu trebuie trecuți cu vederea, ba din contra datorința morală avem, a-le fi recunoscători, parte pentru încurajare, parte drept punerea lor ca și o pildă vie și pentru alții mai cu dare de mîna. Acum nu de mult, susnumitul Domn, din averea sa proprie, a dăruit pe seama st.-bisericii din Oloșag un prapore în valoarea de 180 cor., un masal pentru prestol lucrut cu o rară dexteritate, în preț de . . . 50 cor.; a donat 2 sfeșnice cu lumini: a sfințit pe cheltuală sa o cruce ridicată în hotarul comunei Oloșag, dînd și un prînz comun precum și alte mici donațiuni și cheltueli pe cari socotindu-le, urcă suma de 200 cor, deci la olaltă face 430 coroane.

Fie mîndru D-l Nicolae Păianu, ca a putut aduce primul pe altarul Domnului; servească multora drept exemplu, iar credincioșii din Oloșag cu comitetul parochial, bucură-se, că au dat în comuna lor de așa bărbat iubitor de neam, biserică și școală, exprimându-l pe viitor chiar dîndu-i recunoștințele lor.

Maxim Hinda,
silvanor r. ung.

Felurimî.

Avariția scoțienilor. Scoțienii sunt celebri prin avariția lor. În Anglia unde ei nu sunt de loc iubiți, se povestesc o mulțime de anecdote cu privire la acest păcat al lor.

Astfel un anume Mac Renor a vroit să facă un dar fiului său care tocmai împlinea vîrsta de 21 ani.

El i-a dăruit contul cheltuelilor amănunțite pe cari le-a făcut cu dînsul de la majoratul lui și i-a spus că nu-l consideră dator cu nici un ban, punînd pe cont mențiunea „achitat“.

Odată regina Victoria se duse să viziteze istoricul pod al unui orașel din Scoția. Primarul a primit-o și i-a dat un coș de flori.

Regina primi darul surzînd. Primarul consideră că surisul acela e la adresa avariției scoțienilor.

Atunci se aproprie de trăsura și spuse inclinîndu-se:

— M. V. n'are nevoie să dea înapoi coșul, vi-l dăruim împreună cu florile.

Un Samson rus. Vaporul „Friesland“, sosit deună zi la Filadelfia, avea pe bord între pasagerii de clasa III, pe un anume Petru Holsoff din Baku, care vrea să împlinească faptele lui Samson.

Cînd a debarcat la Filadelfia, tovarășii lui de călătorie au răspîndit svonul despre forța lui.

Impresariul unui teatru de varietăți aflînd, a pornit în căutarea lui. Dar cînd l-a văzut, a crezut că era glumă și nici nu vrea să stea de vorbă cu rusul; acesta spre a-i dovedi că avea forță, înhăță de ceafă pe impresariu, îl asviri în aer și-l prinse apoi în brațe ca și cum ar fi fost o păpușe.

Impresariul îi oferi două mii de dolari pe săptămână, dar Holsoff refuză, spunînd că el nu vrea să se dea pafia. El a cîștigat mulți bani la puțurile de petrol din Baku și acum venise la Filadelfia să trăiască liniștit din venitul banilor săi.

Lupta crotalului cu porcul. Crotalul, precum se știe, este un șearpe foarte veninos; veninul lui omoară în câte-va minute pe cel mai puternic animal de pe fața pămîntului. Pe cât de veninos e crotalul, totuși veninul lui nu face nici un rău porcului și iată cum:

Nimenia nu poate crede ca porcul aibă atât de mult curaj, în cât să se lupte cu crotalul și cu toate acestea lucrul se zîntă tocmai așa.

Se crede că mușcăturile crotalului au nici un efect asupra porcului, fiind-că simea ce l acoperă neutralizează efectul veninului.

Porcul nu se teme nici de cum z. crotal, din contra îi urmărește cu ardoare, fiind-că îi place foarte mult cu acestul șearpe.

Cînd un porc zărește un crotal odată începe să clămpănească din falci, lîindu-și pîrul. Șearpele se colățăce spirală spre a-și lovi adversarul.

Porcul se aproprie fără teamă împloviturile în îndouiturile cele grase, ce din partea falcei. Apoi își pune un pe coada șearpelui, sfîșind carnea cîului său, pe care îl mîncă cu mare plăcere.

Convocare.

Reuniunea învățătorilor rom. din tractul Halmagiului își va ține sima ședință în comuna Pleșcuța 13/26 Noembrie a. c. conform urm.

PROGRAM:

1. Asistare la chemarea sfînt.
2. Prelegere practică din ținută de învățătorul Leontin Miclu. Tema: „Sîmîntătorul“.
3. Cuvînt de deschidere.
4. Constatarea membrilor resentului central.
5. Raportul cassarului.
6. Incassarea restanțelor.
7. Propunerii și interpelări.
8. Proxima ședință.
9. Incheiere.

Halmagiu, la 27 Oct. v. 1903.

Mihail Vidu, Ilie Crișan, președinte secretar

NB. În cauza banchetului fiecare bru are a se insinua colegului Neamț, învățător în Pleșcuța u. p. A

¹⁾ „Un popor model“ (Căldindarul Minervei, Mîlîin București pe anul 1899,

Român la Român.

Vestitorii noului an, ne bat deja la ușa. În zeci de colori, cu felurite bogății apar în piețele de cărți — mii de *căhindare românești pentru anul 1904*.

Cu câți-va ani înainte abia se putea vorbi de o literatură calendaristică la noi români. Rând pe rând însă acest fel de publicații — la tot cazul *foarte importante* pentru răspândirea literaturii naționale și mai ales a gustului de cetit — s'au înmulțit atât de mult, încât după informațiile noastre *pentru anul 1904 sunt gata și se pregătesc peste 120,000 exemplare căhindare românești în afară de căhindarele din România*.

Numărul acesta de căhindare e atât de mare încât ne face o deosebită plăcere, gândindu-ne că toate aceste exemplare vor ajunge în mâna cărturarilor noștri de pe la sate și orașe.

Îndată ce asemănăm însă numărul acesta de căhindare cu numărul căhindarelor, tipărite în anii trecuți — ne bate la ochi creșterea neobicită de mare și ne cuprinde teama că poporul nostru nu va putea folosi toate căhindarele ce îi se îmbie spre cumpărare și așa va fi lipsă — *să aleagă între călindar și călindar* — ca dintre cele multe să-și aleagă pe cele mai bune și mai românești.

Așa stând lucrul ne ținem de datoria să spunem publicului românesc *ca nu toate căhindarele ce se tipăresc în limba românească sunt căhindare românești*, și nu toate căhindarele tipărite în românește urmăresc scopuri naționale — cum ar trebui să urmărească fie-care editor de căhindare românești. D'aceia la alesul călindarului fim băgători de seamă *pentru-ee și cui dăm banii noștri*.

Între editorii de căhindare românii s'au vîrit în timpul din urmă și de neamul și aspirațiunile pe care numai *poșta de căștig* — adică să scoată căhindare românești — și nu toate căhindarele românești — au și în-eala, întemeiată pe neștiința puștii — să ceară pentru vânzarea ărelor lor spriginul băncilor și a șilor români.

străin să nu dai banul tău și să ne fie losinca și la cum-căhindarelor.

Să știm cu toții să ne alegem făcute de români și pentru *ce* spunem: *dare românești, scoase de următoarele:*

SOV: Călindarul Plugarului pografia A. Murășan (Gasilvaniet) și Călindarul tipografic Circu & Co.

SIBIU: Călindarul Archidieceps de Tipografia Archidieceps

BLAJ: Călindarul Unirei scos de Unirea.

IN OESTI: Călindarul Bunul Economic de foaia populară Bunul

UNEDOARA: Călindarul sfintei Calindarul Teranului scos de Tipografia românească Ideal a lui Popovici Barcian.

BARANSEBEȘ: Călindarul Diecesan de tipografia diecesană

AD: Călindarul Diecesan, scos de Tipografia diecesană.

MELTERIA: Călindarul Aurora, tipografia românească A. Todoran.

CSUCLEU: Călindarul Silvaniei Călindarul scos de tipografia românească Victoria a lui Ioan P. Lazar.

IN BUDAPESTA: Călindarul Poporul Român scos de foaia populară Poporul Român (cel mai bogat călindar, apărut în 50000 exemplare) și poate încă alte 1—2 feluri de căhindare.

Pe lângă acestea căhindare scoase de români se mai tipăresc câteva căhindare în limbă română — **dar aceste sunt tipărite de străni** — prin urmare cumpărând astfel de căhindare banii noștri ajung în punga străinului. Între aceste căhindare numărăm următoarele.

CĂLINDARUL POPORULUI din Sibiu. Ne doare inima când trebuie să vestim, că acest călindar atât de vechiu și până acum întocmit atât de bine — *ați nu mai este în mâinile românilor*, Azi acest călindar apare în editura *sasului Iosif Marschall*.

Rușinea asta națională trebuie să o suferim din pricina că în urma unor neînțelese lucruri tipografia Tribunei și Foaia Poporului, cu toate că a fost cerută de mulți români — a fost vîndută, destul de estin, *sasului Iosif Marschall*. Cu vânzarea asta a trecut și Călindarul Poporului în mâni străine.

Ne-am mira mult, când editorul acestui Călindar ar cuteza *ca și acum* să ceară sprijinul țării dela băncile și fruntașii noștri români: și *ne-am mira și mai mult, când ar primi acest sprijin*.

Călindarul săteanului, Călindarul cu litere bătrâne — asemenea sunt scoase *de străin și anume de tipografia sasului W. Krafft din Sibiu*.

Călindarul, ce apare acum pentru prima oară în Lugoș nu știm de cine e editat.

Ca încheiere nu putem decât să repetăm:

Român la Român. Banul românului să nu între în punga străinului.

SFATURI BUNE.

Fălcărița.

În dorul de-a împușina numărul copiilor ce mor la noi curînd după naștere, un doctor și-a dat osteneala a cerceta cari să fie pricinile de se sting așa de mult pruncii.

Și a aflat o pricină care dă morțel zeci de mii de prunci sugari în fiecare an, adică mai jumătate din toți căi mor repede după naștere.

Iată pricina. E un nărav rău la sate că nu sunt casele podite cu scânduri, ci unse pe jos cu lut, ba chiar împodobite cu balebă de vacă sau cal. Adecă își bagă Româniul, de mare deștept ce e, în casă sub nas, murdăria vitelor.

În acest lut, și în balega de cal mai ales, se află niște juvini foarte mici, de le pot vedea cu anevoe doctorii cu sticle anume. Aceste jigăni ajung pe cărpe, pe cușit, pe păreți, pretutindenea și chiar în casă joacă țonțoroiul, cât le poartă încoace și în colo aerul, de-o izbitură de ușa și așa mai încolo.

Când se nasc copiii, moașele leagă buricul cu sfoară murdară, tae cu foarfecă murdare, pun praf de pe jos la rană; juvinele de cart am vorbit se înmulțesc și copilul capătă falcărița. Din pricina otrăvei ce juvinele împrăștie în sângele pruncului, îl apucă înțepeneală de i-se fac mușchii ca de fier, în deosebi fălcile sunt înțepenate, de nu mai pot deschide gura să sugă.

Și așa mor peste zece mii de copii. Atăția căi flăcăi au murit în răboiul pentru neatarnare, atăția prunci mor în fiecare an din pricina nepriceperii noastre.

Nu avem în țeară destule brațe și în fiecare an năvălesc în România peste toate granițele zeci de mii de străini de căștigă bani la noi și prunci cari, de

n'ar muri, ar putea umplea țeara de muncitori, se sting numai din neîngrijirea noastră.

Ce-i de făcut? Acel doctor a chemat la sine moașele neînvătate (babe) și le-a dat foarfeci curate, le-a învățat cum să le ție curate și în vată plină de o doftorie care ucide ori-ce fel de juvine, le-a spus cum să lege buricul, și să nu cumva să pue praf de pe jos etc. Și, vezi ce poate învățătura cea bună? De-atunci la copii căutați de-aceste babe nu s'a mai întâmplat nici o moarte de falcăriță.

Prim urmare, eată că este chip de scăpat de moarte pe bieții prunci.

Falsificarea untului.

E de neîgăduit că se poate mânca și margarină făcută din grăsime de vacă, ba chiar și grăsime de vacă sau de porc. Dar cine plătește unt, vrea să fie sigur că mănâncă unt și nu margarină sau amestec de unt cu margarină. Iată de ce în unele țări au cerut și chiar au reușit agricultorii să impue celor ce fabrică margarină s'o coloreze verde cu clorofil sau altfel cu vre-o culoare nevătătoare. Se înțelege însă că mîncătorii de margarină nu sunt mulțumiți, căci nu le vine la îndemână să mănânce unt verde sau stacogiu; de aici proteste! Interesul celor ce vînd unt adevărat și curat e însă să nu li-se facă de loc concurență cu prețurile untului, și de aceea cer să fie apărați de falsificatori. Și statele îi apără.

A ajuns însă lupta foarte grea; căci, la fle-care măsură legală, falsificatorii nascocesc numai decât zeci de mijloace de-a scăpa de pedeapsă.

Ceea-ce se întâmplă acum în Franța e numai un exemplu din multe.

La 3 Martie 1903 st. n. ministrul agriculturii a adus în cameră un proiect de lege ca să completeze legea dela 1897. El arată că e greu pentru chimiștii a dovedi falsificarea untului cu margarină, când e în câtime mai mică de 10%. Mai arată că tribunalele au început a achita pe falsificator, de vreme ce un expet spune că e margarină și altul spune că nu e. Deci ministrul propune ca fabricanții de margarină, sub pedepsele cele mai aspre să fie îndatorăți a amesteca în margarină, chiar când o fabrică, și anume sub privegherea agenților guvernului, substanțe ușoare de cunoscut prin analiza chimică, de pildă oleiu de sesam sau feculă.

E destul de ciudat lucru să silești pe fabricanți să-și amestece margarina cu feculă (scrobeală) sau cu oleiu de sesam, numai pentru-că nu-i e ușor chemiei a deohebi 10% margarină în unt. De-aceia și protestele fabricanților se explică, mai ales că amestecul agenților guvernului și îndatorirea de-a face acest amestec sub supravegherea lor, nu poate să nu scumpească margarina, și deci să-i îngreue defacerea. Doar nu cumpără nimeni margarină pentru-că nu-i place untul, ci pentru-că e mai estin!

Alt punct e însă și mai boacăn Fabricanții de margarină, amenințați în interesele lor, au dat pe față altă falsificare a untului: amestecarea untului cu unt de cocoș, făcut nemiositor și fără gust. Această grăsime, cunoscută sub numele de vegetalină, cuprinde aceleași principii volatile ca și untul de vacă și deci analiza chimică nu o poate deosebi și cunoaște. Vegetalină costă 75—90 de bani kilogramul: se vede deci că e mare folos de a o vinde drept unt, amestecând-o cu acesta. La temperatura ordinară vegetalină e albă și solidă. Fabricanții de margarină susțin că falsificarea untului cu vegetalină se face în câtime mare. De unde în 1898 se fabricau numai 500,000 de kilograme de vegetalină, în 1905 s'au fabricat 12,000,000 de kgr., adică 34 de ori pe-atăta. Asta înseamnă că vre-o 30 de milioane de lei întră în punga falsificatorilor de unt prin vegetalină!

Firește că agricultorii cer măsuri și în privra vegetalinei. Ba, autorul nostru, conte de Saint-Quentin, în „Journal de l'Agriculture“ cere să se facă o lege generală în privra a ori-ce falsificare a lucrurilor de hrană sau băutură și să se lase pe seama regulamentărei administrative aplicarea în anumite cazuri. În adevăr cel cu vegetalină nu pot fi urmăriți până ce nu va fi o lege care să lovească tocmai oleiul de cocoș; și până se pune în mișcare mașina legislativă trece vreme lungă. Apoi, când se va vota legea contra vegetalinei, se va găsi alt product cu care să se falsifice; și așa mai departe. De aceea cere o

lege lovind, în general, fără nici o mînginire falsificarea, fie prin ori-ce fel de substanțe, a untului etc.

Alcoolismul în Europa.

Creșterea alcoolismului în Franța. — Descreșterea în celelalte țări. — În Statele-Unite. — Strigătul de alarmă. Situația îngrijitoare.

De cincizeci de ani, populațiunea din Franța nu s'a mărit decât în proporția de 100 la 112, dar consumațiunea alcoolului a trecut dela 100 la 355. În 1830, Franța consuma anual 6 litri 79 alcool de 100 grade de cap de locuitor.

Din contra, Suedia și Finlanda, altădată țări de alcoolism extrem, ne dau exemplul unei admirabile reacțiuni și reușese prin energie să scape de beție.

În 1829, fiecare locuitor al Suediei consuma pe an 23 litri 35 de alcool pur. Nu mai consuma în 1900 decât 21 litri 97. Finlandezii în 1850, consumau 20 litri alcool pe an; acuma nu mai consumă decât 2 litri. Englitera a scăzut consumațiunea sa. Statele-Unite au rămas staționare, și asta este deja însemnat.

Cea mai superficială vizită la ospiciile de alienași din Franța, spune tot ce un sociolog și un cercetător vrea să știe asupra nefastului efect al alcoolului.

Franța ocupă primul loc în statistica alcoolismului.

Fiecare locuitor consumă pe an:

Țară	litri	grade
În Franța	18	21
• Elveția	13	50
• Belgia	10	42
• Italia	10	23
• Danemarca	10	21
• Germania	9	25
• Englitera	8	91
• Austria	8	57
• Olanda	6	09
• Statele-Unite	5	10
• India	4	97
• Norvegia	2	06
• Finlanda	2	—
• Canada	1	94

Oare Franța putea-va ca să-și continue rolul ei, între concurența popoarelor, să-și păstreze locul ei de civilizatoare a lumii, cu starea actuală?

Francezii beau mai mult alcool sub formă de vin, de cidru și de bere, decât sub formă de rachiu și de licheoruri. Astfel în 1900, consumația alcoolului de destilație a fost de 1,656,000 hect. pe când consumația vinului a fost de 67 milioane de hectol., vinul mijlociu fiind de 10 grade.

În Franța, zice Dr. Deremberg, puterile publice nu au decât un gând: să desvolte consumațiunea alcoolului. În străinătate, din contra, autoritățile publice nu au decât un gând: să reducă consumațiunea alcoolului comestibil. O singură cifră pentru susținerea acestei afirmațiuni:

În Englitera, hectolitru de alcool este lovit de o taxă de 490 fr pe când în Franța aceeași taxă nu este de cât de 220 franci.

Sunt două sofisme prin care Francezii caută să se înșele pe sine inșiși, zice Clemeceau. Mulți spun că vina cade asupra alcoolurilor drese, pe când în realitate alcoolul chimicește pur este otrava cea mai rea. În ceea-ce privește vinul, tartuferia economiștilor parlamentari, a inventat teoria băuturilor alcoolice igienice, ceea-ce a determinat Camerele să degreveze vinul pentru a favoriza regiunile viilor și să alcoolizeze astfel Franța. Se știe că un puternic concurs aduce acestei alcoolizării, fraudă voluntară a țuicarilor din Franța. O parte din alcoolul fabricat de aceștia, se răspândește sub formă de salariu în natură la o anume parte de lucrători, mai ales la pescarii de pe malul mării. Dr. Daremberg conchide că trebuie să creadă că statul francez cheltuește tot atăta, îngrijind, închizînd, judecând, asistând, hrănind pe bețivi și familiile lor, — cât câștiga cu taxele asupra alcoolului. Se poate conchide că statul face o operă și nefolositoare și nefastă, incurjînd consumațiunea spiritului El nu câștigă nimic, iar națiunea perde:

Stofe moderne pentru toamnă și iarnă

e în interesul damelor să-și cumpere numai după ce a văzut

Noutățile moderne

din prăvălia mea, a căror prețuri

fără concurență Cumpărări avantajoase.

Stofe de Cybelin,	lățime 120 cm.
„ lucii pentru dame	„ 120 „
„ țesătura noduroasă	„ 120 „
„ late, negre și colorate	„ 140 „

Catifea pentru spălat,

modele admirabile.

Flanel francez și barchet p. spălat.

Prăvălia de mode alui

SINGER

SĂNDOR

ARAD, ANDRÁSSY-tér 20.

(Casa Fischer Eliz).

In provincă trimitem mostre gratuit.

Asigurați: viață, zestre, capital de întreprindere, rente, cazul morții, spese de înmormântare!

Agentura principală în Arad
A BĂNCII GENERALE DE ASIGURARE MUTUALĂ SIBIENE

„TRANSYLVANIA“

primesce oferte pentru asigurări din comitatele: Arad, Bichiș, Bihor, Cenad, Caraș-Severin, Timiș și Torontal și le efectuează pe lângă cele mai favorabile condițiuni:

1. În ramul vieții: capitale cu termen fix, rente, zestre pentru fetițe, capital de întreprindere pentru feciori, pe caz de moarte, spese de înmormântare. Aceste din urmă dela 50—500 cor. se plătesc la moment în ziua morții întemplate;
2. În ramul focului: clădiri de tot felul, mobile, mărfuri, produse de câmp ș. a.;
3. Contra furtului de bani, bijuterii, valori, haine, reevizite ș. a. prin spargere;
4. Contra grădinei: grâu, secară, orz, cucuruz, ovăs, viă (vinea), plante industriale: cânepă, in, himeț, nutrefurt, tabac ș. a.

Deslușiri se dau și prospecte se pot primi la agenturile noastre locale și cercuțele mai în fiesce-care comună și direct prin

Agentura principală „Transsylvania“ în Arad

Strada Széchenyi nr. 1. — Telefon nr. 399.

428 —147

Asigurați contra furturilor prin spargere: bani și tot ce aveți de pre

Institut de credit pe pământuri în Sibiu.

(NAGYSZEBENI FÖLDHITELINTÉZET).

Pe lângă condițiunile cele mai avantajoase dăm împrumuturi ipotecare

cu amortisare pe 10, 15, 20, 25, 30, 35, 40½ și 50 ani în rate de jumătate de an, în cari se cuprinde plățirea atât a cametei, cât și a capitalului.

Împrumuturile se plătesc cu bani gata în valoarea nominală a scrisurilor ipotecare.

Arangearea împrumuturilor o efectuează încredințatul nostru

Szücs F. Vilmos în Arad

care poate da totodată toate deslușirile.

Institutul de credit pe pământuri în Sibiu.

(Nagyszébeni Földhitelintézet)

Provocându-mă precum la anunțul de sus, rog onor. public doritor de împrumuturi ipotecare, că și pân'acum și de-acum să se adreseze cu încredere la mine cu afacerile sale; principiul meu a fost și rămâne același, ca să prestez publicului în totdeauna un serviciu solid.

Spesele de întabulare la dorință le anticipiez; onorariul meu urmează ulterior.

1063 7—

Cu stimă:

Szücs F. Vilmos

institut de credit pe imobile și pământuri

în Arad, Piața Boros Béni nr. 22 (Piata de bucate)

(Casa Spielmann, Etagiul I.)

Cruce sau stea dublă electro-magnetică

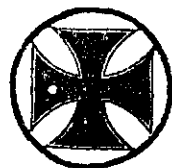
Patent Nr. 86967.

Nu e crucea Volta.

Nu e leac secret.

vindecă și inviorează sub garanție.

Aparatul acesta, vindecă și folosește contra durerilor de cap, urechi și dinți, migrene, neuralgie, împedecarea circei lațuneii sângelui, anemie, amuleț, țiuțuri de ureche, bătaie de inimă, sgârțuri de inimă, astma, auzul greu, sgârțuri de stomac, lipsa poftei de mâncare, răceala la mână și picioare, slăbirea peste tot, reuma, podagră ischias, udului în pat, influența, insomnia, epilepsia, circula-

ția neregulată a sângelui și contra multor altor boale, cari la tractare normală a medicului se vindecă prin electricitate. Inșuirea acestui aparat este, că vindecă nu numai din timp în timp, ci introduce constant în corpul omenesc binefăcătorul curent, când pe deoparte vindecă cu succes boalele afătoare, eară pe de altă parte e cel mai bun scut contra îmbolnăvirilor.

Deosebită atențiune e a se da împrejurărei, că acest aparat vindecă boale vechi de 20 ani.

În cancelaria mea se află atestate incurse din toate părțile lumii, cari prețuesc cu mulțumire invențiunea mea și ori-cine poate vedea aceste atestate. Pacientul, care în decurs de 45 zile nu se va vindeca prin aparatul meu, primește banii înapoi.

Unde ori-ce încercare s'a constatat zădarnică, rog a proba aparatul meu. Atrag atențiunea P. T. public asupra faptului, că aparatul meu nu poate fi confundat cu aparatul „Volta“, care atât în Germania, cât și în Anstro-Ungaria a fost oficios oprit fiind nefolositor, pe când aparatul meu electro-magnetic prin deosebita-i putere vindecătoare, e în genere cunoscut, apreciat și respândit.

Chiar și ieftinătatea estraordinară a crucei mele electro-magnetice o recomandă cu înțepire.

624 —182

Prețul aparatului mare e Cor. 6.

folosibil la morburii învechite.

Prețul aparatului mic e Cor. 4.

folosibil numai la copii și la femei de constituție foarte slabă.

Local central principal de vânzare și expedare pentru țeară și străinătate e:

Müller Albert, Budapesta, V., str. Vadász 42./K
colțul str. Kálmán.